

Stöðvarstjórinn¹

*Kammerskrifari á póststöðinni,
einvaldur í höllu sinni²
Vjazemskí fursti*

Hver hefur ekki formælt stöðvarstjórum eða rifist við þá? Hver hefur ekki í bræðiskasti heimitað af þeim þessa bölvuðu bók og skrifað í hana tilgangslausa kvörtun vegna yfirgangs, ruddaskapar og ósanngirni? Hver hefur ekki sett þá á bás með úrhrökum mannkyns, svipuðum hinum gömlu miðaldaskriffinum eða í það minnsta ræningjunum frá Múrom?³ Við skulum þó gæta sanngirni, reyna að setja okkur í spor þeirra, og þá verðum við ef til vill talsvert mildari í dómum okkar. Hvað er stöðvarstjóri? Raunverulegur písklarvottur í fjórtánda þrepi Virðingarstigans sem verndar hann eingöngu fyrir barsmiðum, en dugar þó ekki alltaf til (ég höfða til samvisku lesenda minna). Hverjar eru skyldur þessa einvalds, eins og Vjazemskí kallar hann í glensi? Er starf hans ekki sann-

-
- 1 Þýtt eftir texta í: A. C. Пушкин, *Полное собрание сочинений в десяти томах*, 3. útg., 6. bindi, Moskva: Наука, 1964, bls. 129–144.
 - 2 Kammerskrifari er embættismaður í 14. og neðsta þrepi Virðingarstigans – embættismannakerfi sem Pétur I. kom á fót 1722. Stöðvarstjóri, eins og sá sem hér verður sagt frá, er í 14. þrepi og hefur kammerskrifaratign. Pjotr Andrejevítj Vjazemskí (1792–1878) fursti var ljóðskáld og góðvinur Púshkíns. Hér snýr Púshkín örlítið út úr ljóðlínunum vinar síns í ljóðinu „Станция“ („Stöðin“) til að koma að orðinu „kammerskrifari“.
 - 3 Vísad er til embættismannastéttar, *podjatsjii* (rússn. подьячий), frá tímum Moskvu-Rússlands, sem var þekkt fyrir mútubægni og óheidarleika. Múrom er bær við bakka Ok-árinna, eitt elsta þéttbýli í Rússlandi og heimabær aðalpersónu rússneskra kappakvæða, sem kölluð eru *bílínur* (rússn. былины), Ílja Múromets, eða Ílja frá Múrom. Í skógunum þar um kring höfðust fyrr á öldum við bófaflokkar. Skýringar eru að mestu gerðar eftir A. C. Пушкин, *Повести покойного Ивана Петровича Белкина*. A. S. Pushkin, *Tales of the late Ivan Petrovich Belkin*, ritstjóri og höfundur inngangs, eftirmála, skýringa og orðabókar, Norman Henley, Letchworth, Hertfordshire: Bradda Books Ltd., 1965, bls. 116–117.

kallaður þrældómur? Ónæði jafnt á nóttu sem degi. Ferðalangurinn tekur alla gremjuna, sem hlaðist hefur upp á lýjandi ferðalagi, út á stöðvarstjóranum. Óbærilegt veður, lélegir vegir, þrjóskur ekill, latir hestar – allt er það stöðvarstjóranum að kenna. Ferðalangur sem gengur inn í fátæklegar vistarverur stöðvarstjóra, lítur gjarnan á hann sem óvin, og stöðvarstjórinn má teljast heppinn ef hann losnar fljótt við hinn óboðna gest. En hvað ef engir hestar skyldu nú vera til taks? ... Guð minn góður! Hvílíkar skammir, hvílíkar hótanir sem hann þá fær yfir sig! Í rigningu og slyddu verður að hlaupa á milli húsa og í stormi og nístingsfrosti fer hann út á veröndina til að hvíla sig, þó ekki sé nema stundarkorn, á fyrirgangi og hrópum í geðvondum gesti. Hershöfðingja ber að garði; stöðvarstjórinn lætur hann skjálfandi hafa tvö síðustu þríeykin, líka það sem ætlað er hraðboðanum. Hershöfðinginn fer sína leið án þess að þakka fyrir sig. Fimm mínútum síðar klingir í bjöllum! ... og inn kemur sérlegur sendiboði sem fleygir ferðaskjölum sínum á borðið! Ef við skoðum málið frá öllum hliðum, fyllist hjarta okkar einlægri meðaumkun í stað gremju. Örfá orð í viðbót: í tuttugu ár hef ég ferðast um Rússland þvert og endilangt; ég þekki nánast hvern einasta veg; ég hef kynnst nokkrum kynslóðum póstekla; þeir eru fáir stöðvarstjórar sem ég þekki ekki í sjón, og fáir sem ég hef ekki átt viðskipti við. Þær athuganir sem ég hef gert á ferðum mínum hafa leitt mig að áhugaverðum niðurstöðum, sem ég vonast til að birta á prenti innan skamms; þangað til læt ég nægja að segja, að sú mynd sem almenningur hefur af stétt stöðvarstjóra er alröng. Stöðvarstjórar, sem hafa verið rægðir svo rækilega, eru í raun friðsemdarfólk, greiðviknir frá náttúrunnar hendi, mannblendnir, lítillátir þegar kemur að vegtyllum og ekki úr hófi fégráðugir. Í samtölum við stöðvarstjóra (sem ferðalangar úr röðum heldri manna hafa svo ranglega lítilsvirt) kemur margt fram sem er fróðlegt og upplýsandi. Hvað mig varðar, þá viðurkenni ég að ég tek slík samtöl fram yfir hjalið í einhverjum embættismanninum í sjötta þrepi, sem er á ferð í ríkiserindum.

Auðvelt er að geta sér þess til að ég eigi kunningja í hinni æruverðugu stétt stöðvarstjóra. Reyndar er minningin um einn þeirra mér afar dýrmæt. Atvikin leiddu okkur eitt sinn saman og um þennan mann ætla ég nú að ræða við mína kæru lesendur.

Árið 1816, í maímánuði, þurfti ég að fara um ***sýslu eftir vegi sem ekki er lengur í notkun. Ég gegndi þá lágri stöðu og hafði risnu sem dugði aðeins fyrir tveimur hestum milli póststöðva. Af þessum sökum voru stöðvarstjórnir ekkert að stjarna við mig, og ég þurfti gjarnan að beita hörðu til að fá það sem ég taldi að mér bæri. Þar eð ég var ungur og uppstökkur gramdist mér löðurmennska og heigulsháttur stöðvarstjóra sem lét herra settan herra hafa hesta sem mér höfðu verið ætlaðir. Ég var líka lengi að venjast því hvernig smásmugulegir skósveinar báru matarfatið fram hjá mér í hádegisverðarboðum hjá landstjórum. Núorðið sýnist mér hvort tveggja vera í samræmi við rétta skipan hlutanna. Og, já, hvernig ætli færi fyrir okkur ef í stað hinna almennu sanninda, *beiðra skaltu tign og titla*, yrðu tekin upp önnur, til dæmis: *beiðra skaltu vit og visku*? Hvílíkar deilur hefðu ekki sprottið af því! Og hverjum hefðu þjónarnir snúið sér að fyrst? En nú held ég áfram með frásögn mína.

Það var heitt í veðri þennan dag. Þremur röstum⁴ frá póststöðinni *** fór að dropa úr lofti, og eftir augnablik var komið úrhelli og ekki á mér þurr þráður. Þegar ég kom að póststöðinni var fyrsta hugsun mín sú að hafa fataskipti og síðan að biðja um te.

– Hó, Dúnja! kallaði stöðvarstjórinn, – hitaðu samóvarinn, já, og sæktu rjóma. Við þessi orð kom stúlka, um það bil fjórtán ára, fram fyrir skilrúmið og hljóp út í skemmu. Ég varð agndofa yfir fegurð hennar.

– Er þetta dóttir þín? spurði ég stöðvarstjórnann.

– Já, þetta er dóttir mín, herra, svaraði hann með nokkru stolti, – og svona líka skynsöm og rösk, alveg eins og móðir hennar sálug.

Nú tók hann til við að skrá beiðni mína um nýja hesta, en ég fór að skoða myndir sem skreyttu fábreytt en snyrtileg húbýli hans. Myndirnar sýndu söguna um týnda soninn: á þeirri fyrstu var virðulegur gamall maður með nátthúfu og í morgunslöpp að kveðja órólegan ungan mann sem í flýti tekur við blessun hans og peningapyngju. Á þeirri næstu var gjálífi unga mannsins dregið skýrum dráttum: hann situr til borðs, umkringdur fölskum vinum og blygðunarlausum konum. Þá mátti sjá unga manninn, sem hefur sólundað öllum eigum sínum, í tötrum með þríhyrndan hatt, sitja

4 Röst, 1067 metrar, er lengdareining sem notuð var í Rússlandi fram á 19. öld.

yfir svínum og deila með þeim máltíð; andlit hans lýsir djúpri hryggð og iðrun. Á síðustu myndinni hefur hann snúið aftur heim til föðurins; aldrað góðmennið, sem enn er með sömu nátthúfuna og í sama morgunsloppnum, hleypur til móts við týnda soninn sem krýpur á hnjánnum; í bakgrunni er matreiðslumaðurinn að slátra vel öldum kálfi og eldri bróðirinn spyr þjónustufólkið um tilefni þessa fögnuðar. Undir hverri mynd mátti lesa viðeigandi ljóð á þýsku. Allt hefur þetta varðveist í minni mínu fram á þennan dag, rétt eins og leirpottarnir með ilmsmyrslunum, rúmið með marglita fortjaldinu og aðrir hlutir sem voru þarna í kring. Ég sé ljóslifandi fyrir mér sjálfan húsbóndann, mann um fimmtugt, frískan og hraustlegan og síða, græna lafafrakkann hans með þremur orðum á upplituðum bordum.

Varla hafði ég náð að gera upp við gamla ekilinn minn þegar Dúnja kom með samóvarinn. Þessi litla daðurdrós var fljót að átta sig á þeim áhrifum sem útlit hennar hafði á mig. Hún hvarflaði niður stórum bláum augunum; ég fór að spjalla við hana og hún svaraði mér án nokkurrar feimni, eins og stúlka sem kynnst hefur heiminum. Ég bauð föður hennar upp á glas af púnsi; Dúnju gaf ég glas af tei, og við þrjú fórum að ræða saman eins og aldagamlir vinir.

Hestarnir voru löngu tilbúnir, en mig langaði ekki að segja skilið við stöðvarstjóran og dóttur hans. Að lokum kvaddi ég þau; faðirinn óskaði mér góðrar ferðar, en dóttirin fylgdi mér að vagninum. Á veröndinni staldraði ég við og spurði hvort ég mætti kyssa hana; Dúnja leyfði það ... Margir eru kossarnir sem talið ég get,

síðan iðju slíka stunda fór,⁵

en enginn hefur skilið eftir jafn langlífa og ánægjulega minningu.

Nokkur ár liðu og aftur lá leið mín um þennan veg, og á sömu slóðir. Ég minntist dóttur gamla stöðvarstjórans og gladdist yfir tilhugsuninni um að hitta hana aftur. En, hugsaði ég, kannski er einhver kominn í stað gamla stöðvarstjórans; líklega er Dúnja þegar

5 Svo virðist sem ekki sé vitað hvaðan þessi tilvitnun, ef um slíka er að ræða, er komin.

gift. Hugsunin um að annað þeirra væri fallið frá hvarflaði líka að mér og það setti að mér kvíða þegar ég nálgadist stöðina ***.

Hestarnir námu staðar við litla pósthúsið. Þegar ég kom inn í herbergið þekkti ég strax aftur myndirnar með sögunni af týnda syninum; bordið og rúmið stóðu á sama stað, en í gluggunum voru ekki lengur nein blóm og allt bar vott um niðurníðslu og hirðuleysi. Stöðvarstjórinn svaf undir gæruskinnsúlpu; koma mín vakti hann og hann stóð upp ... Þetta var sannarlega Samson Vyrín, en það sem hann hafði elst! Á meðan hann var að skrá beiðni mína um nýja hesta, virti ég fyrir mér gráar hærurnar, djúpar hrukkurnar í andlitinu, sem ekki hafði verið rakað lengi, bogið bakið – og undraðist hvernig þrjú eða fjögur ár gátu breytt hraustum manni í örvasa gamalmenni.

– Þekkir þú mig ekki? spurði ég hann, – við erum gamlir kunningjar.

– Það má vera, svaraði hann snúðugt, – þetta er þjóðvegur; það hafa margir ferðalangar komið við hjá mér.

– Er hún Dúnja þín við góða heilsu? hélt ég áfram.

Gamli maðurinn yggldi sig.

– Það má Guð vita, svaraði hann.

– Jæja, hún er þá líklega gift? sagði ég.

Gamli maðurinn lét sem hann heyrði ekki spurninguna, og hélt áfram að lesa beiðnina í hálfum hljóðum. Ég spurði einskis frekar og bað um að láta setja upp ketilinn. Forvitnin var farin að angra mig og ég vonaði að púnsið myndi losa um málbeinið á mínum gamla kunningja.

Mér skjátlaðist ekki: gamli maðurinn hafnaði ekki glasinu sem ég bauð honum. Ég tók eftir því að rommið sló á geðvonsku hans. Á öðru glasi varð hann skrafhreifinn; mundi eða lét sem hann myndi eftir mér, og þá fékk ég að heyra frásögn sem vakti einlægan áhuga minn og snart mig djúpt.

– Svo þú þekktir hana Dúnju mína, byrjaði hann. – Hver þekkti hana ekki? Æ, Dúnja, Dúnja! Þvílík stúlka sem hún var! Það var sama hver kom hér við, allir hældu henni og enginn hallaði á hana orði. Frúrnar færðu henni gjafir, vasaklút eða eyrnalokka. Herramenn stoppuðu hér gagngert undir því yfirskini að borða hádegisverð eða kvöldverð, en í raun og veru vildu þeir einungis

fá að horfa á hana aðeins lengur. Það var sama hversu reiður einhver herramaðurinn var, þá róaðist hann í návist hennar og gaf sig náðarsamlegast á tal við mig. Hugsíð yður, herra: hraðpóstar og sérlegir sendiboðar gáfu sér jafnvel tíma til að ræða við hana í heilan hálf tíma. Hún sá um allt húshaldið, að þrifa, elda og allt sem gera þurfti. En ég, gamli vitleysingurinn, þreyttist ekki á því að horfa á hana og dást að henni: Elskaði ég Dúnju mína ekki nóg, hlúði ég ekki nógu vel að barninu mínu, leið henni ekki vel? En nei, það er ekki hægt að sneiða hjá ógæfunni; það sem örlögin hafa ákveðið verður ekki umflúið.

Nú fór hann að segja mér í smáatriðum frá sorgum sínum. Eitt vetrarkvöld fyrir þremur árum, þegar stöðvarstjórinn var að línu-strika nýja pantanabók, en dóttir hans sat handan við skilrúmið og var að sauma kjól, renndi þríeyki í hlað. Ferðalangur með tsjerkessahúfu⁶, í hermannafrakka og vafinn í sjal, kom inn í herbergið og heimtaði hesta, en engir voru á lausu. Við þessar fréttir gerði ferðalangurinn sig líklegan til að hækka róminn og lyfta svipunni en Dúnja, sem var orðin vön svona uppákomum, kom hlaupandi fram fyrir skilrúmið og spurði ferðamanninn blíðlega hvort honum þóknaðist ekki að fá eitthvað að snæða? Nærvera Dúnju hafði sín vanalegu áhrif. Reiði ferðalangansins hjaðnaði; hann samþykkti að bíða eftir hestum og pantaði kvöldmat. Þegar hann hafði tekið ofan blauta og þvælda loðhúfuna, vafið af sér sjalið og svipt sér úr frakkanum, kom í ljós að hér var á ferð ungur og spengilegur húsari⁷ með snöggt svart yfirvaraskegg. Hann kom sér þægilega fyrir hjá stöðvarstjóranum og fór að spjalla glaðlega við hann og dóttur hans. Kvöldverður var borinn fram. Á meðan var komið með hesta og stöðvarstjórinn skipaði að þeir skyldu þegar í stað spenntir fyrir sleða ferðalangans án þess að fá fóður. Þegar hann sneri aftur inn kom hann að unga manningnum liggjandi nær meðvitundarlausum á bekknum; honum hafði farið að líða illa, hann var með höfuðverk, og gat engan veginn haldið ferðinni áfram. Hvað var til

6 Stór loðhúfa. Tsjerkessar eru þjóð í Norður-Kákasus.

7 Húsari (rússn. *гусар*) var liðsmaður í léttvopnuðu riddaraliði sem ekki var hluti af fastaher viðkomandi lands og á uppruna að rekja til Ungverjaland á 15. öld. Húsarar sinntu sérstökum verkefnum, t.d. eftirliti og landamæravörslu. Klæðnaður þeirra þótti glæsilegur og þeir voru þekktir fyrir fjörukt skemmtanalíf.

ráða? Stöðvarstjórinn lét honum eftir rúm sitt og ákveðið var að ef heilsa sjúklingsins yrði ekki betri næsta dag, skyldi sent eftir lækni til S***.

Daginn eftir versnaði húсарanum. Þjónninn hans fór ríðandi til þorpsins að sækja lækni. Dúnja vafði edikvættum klút um höfuð sjúklingsins og sat með saumaskap sinn við rúm hans. Sjúklingurinn stundi þegar stöðvarstjórinn var nærri og sagði varla aukatekið orð, en drakk þó tvo bolla af kaffi, stundi og pantaði sér málsverð. Dúnja vék ekki frá honum. Hann bað í sífellu um að drekka og Dúnja bar honum krús með límonaði sem hún hafði útbúið. Sjúklingurinn vætti varirnar og í hvert sinn sem hann skilaði krúsinni þrýsti hann af veikum mætti hönd Dúnju í þakklætisskyni. Þegar nær dró hádegi kom læk'nirinn. Hann tók púlsinn hjá sjúklingnum, talaði við hann á þýsku og tilkynnti síðan á rússnesku að hann þyrfti algera hvíld en gæti haldið ferðalaginu áfram eftir tvo daga. Húсарinn lét hann hafa tuttugu og fimm rúblur fyrir vitjunina og bauð honum að snæða með sér. Læk'nirinn þáði boðið og báðir borðuðu af bestu lyst, drukku flösku af víni og skildu sem mestu mátar.

Annar dagur leið og húсарinn náði sér að fullu. Hann var alveg sérdeilis kátur, og lét móðan mása ýmist við Dúnju eða stöðvarstjórann, blístraði lagstúfa, rabbaði við þá sem áttu leið hjá, skráði beiðnir þeirra í pantanabókina og á þriðja degi kunni stöðvarstjórinn orðið svo vel við hann að honum þótti leitt að þurfa að skilja við sinn elskulega gest. Það var sunnudagur og Dúnja var á leið til kirkju. Komið var með sleða húсарans. Hann kvaddi stöðvarstjórann, launaði honum rausnarlega fyrir vistina og viðurgerninginn; hann kvaddi líka Dúnju og bauðst til að aka henni til kirkjunnar, sem var í útjadhri þorpsins. Dúnja stóð kyrr og var rávillt á svip ...

– Við hvað ertu hrædd? sagði faðir hennar, – hans tign er ekki úlfur og hann étur þig ekki: aktu með honum til kirkjunnar.

Dúnja settist upp í sleðann við hlið húсарans, þjónninn stökk upp í ekilssætið, ekillinn blístraði og hestarnir sprettu úr spori.

Vesalings stöðvarstjórinn skildi ekki hvernig hann hafði getað leyft Dúnju að fara með húсарanum, hvernig á því stóð að hann hafði verið svona blindur og hvað hafði orðið um skynsemi hans. Ekki var

liðin hálf klukkustund þegar hann fékk sting í hjartað og varð svo órólegur að hann réð ekki við sig og fór sjálfur til messunnar. Þegar hann nálgast kirkjuna sá hann að fólk var farið að tínast heim en Dúnja var hvorki í garðinum né anddyri kirkjunnar. Hann hraðaði sér inn í kirkjuna: presturinn var á leið niður frá altarinu, djákninn var að slökkva á kertunum, tvær gamlar konur voru enn að biðjast fyrir í einu horninu, en Dúnju var hvergi að sjá. Með erfiðismunum spurði vesalings faðirinn djáknann hvort hún hefði verið í messunni. Djákninn sagði að svo hefði ekki verið. Stöðvarstjórinn fór heim og vissi hvorki í þennan heim né annan. Hans eina von var að Dúnja hefði kannski, vegna lausungar æskunnar, fengið þá hugmynd að fara að næstu póststöð, þar sem guðmóðir hennar bjó. Fullur angistar beið hann þess að þríeykið sem flutti hana burt sneri aftur. Ekillinginn hafði enn ekki skilað sér heim. Um kvöldið kom hann loks, aleinn og drukkinn, með hörmuleg tíðindi: Dúnja hafði haldið áfram frá næstu stöð með húsaranum.

Þetta reið gamla manninum nánast að fullu; hann lagðist samstundis í rúmið, þar sem ungi svikarinn hafði legið kvöldið áður. Stöðvarstjórinn áttaði sig nú á því þegar hann fór yfir málsatvik, að veikindi húsarans höfðu verið uppgerðin ein. Vesalings maðurinn fékk heiftarlega hitasótt; hann var fluttur til S*** og annar stöðvarstjóri var skipaður tímabundið í hans stað. Sami læknirinn og hafði vitjað húsarans annaðist hann einnig. Hann sannfærði stöðvarstjóran um að ungi maðurinn hefði verið fullkomlega heilbrigður og að hann hefði strax getið sér til um hans vafasömu áform, en þagað af hræðslu við svipu hans. Hvort sem Þjóðverjinn sagði satt eða vildi bara hæla sér af innsæi sínu, róaði hann síður en svo vesalings sjúklinginn. Stöðvarstjórinn hafði varla náð sér af veikindunum þegar hann sótti um tveggja mánaða leyfi hjá póstmeistarann í S***, og án þess að segja orð um fyrirætlanir sínar við nokkurn mann, lagði hann fótgangandi af stað á eftir dóttur sinni. Í pantanabókinni komst hann að því að húsarinn, kafeinn Mínskí, hafði verið á leið frá Smolensk til Pétursborgar. Ekillinginn, sem hafði ekið honum, sagði frá því að Dúnja hefði grátið alla leiðina, þrátt fyrir að svo virtist sem hún hefði farið af fúsum og frjálsum vilja. „Kannski,“ hugsaði stöðvarstjórinn, „kem ég heim með týnda lambið mitt.“ Í þessum hugleiðingum kom hann til Pétursborgar

þar sem hann gisti hjá gömlum starfsbróður, fyrrverandi undirforingja, í Ízmajlovksí-hverfinu og hóf eftirgrennslan sína. Fljótlega komst hann að því að kafeinn Mínskí væri í borginni og byggi á Demútov-hótelinu. Stöðvarstjórinn ákvað að fara til hans.

Snemma morguns kom hann í forstofu hans og bað um að hans tign yrði tilkynnt að gamall hermaður óskaði eftir að fá að hitta hann. Herþjónninn, sem var að pússa stígvél, tilkynnti að herrann væri að hvíla sig og tæki ekki á móti neinum fyrir klukkan ellefu. Stöðvarstjórinn hvarf á braut og sneri aftur á tilsettum tíma. Mínskí kom sjálfur til dyra í slopp og með rauða kollhúfu.

– Hvað er þér á höndum, vinur? spurði hann.

Hjarta gamla mannsins barðist um, augun fylltust af tárur, og skjálfsandi röddu sagði hann aðeins:

– Yðar tign! ... sýnið mér þá kristilegu miskunnsemi ...

Mínskí leit snöggt á hann og stökkroðnaði, tók svo í hönd hans, leiddi hann inn á skrifstofu sína og lokaði á eftir sér dyrunum.

– Yðar tign! hélt gamli maðurinn áfram, – ekki tjáir að sýta hið liðna; látið mig í það minnsta hafa vesalings Dúnju mína aftur. Þér hafið jú fengið að gamna yður með henni, en ekki tortíma henni að óþörfu.

– Gert er gert og verður ekki aftur tekið, sagði ungi maðurinn í algeru fátí, – ég er sekur frammi fyrir þér og það gleður mig að geta beðið um fyrirgefningu þína, en láttu þér ekki detta í hug að ég yfirgefi Dúnju: hún verður hamingjusöm, því lofa ég þér. Hvaða gagn hefur þú af henni? Hún elskar mig og hefur vanist nýjum lífnaðarháttum. Hvorugt ykkar gæti gleymt því sem gerðist.

Síðan stakk hann einhverju upp í ermina á stöðvarstjóranum, opnaði dyrnar, og allt í einu var gamli maðurinn, án þess að skilja sjálfur hvernig það gerðist, staddur úti á götu.

Hann stóð lengi hreyfingarlaus en kom loks auga á peningavöndul undir uppabrotinu á jakkaerminni; hann dró vöndulinn fram og rúllaði sundur nokkrum þvældum fimmtíu rúblu seðlum. Aftur fylltust augun tárur; það voru gremjutár. Hann vöðlaði seðlunum saman, kastaði þeim í götuna, tróð á þeim með hælum og gekk burt ... Þegar hann hafði gengið nokkur skref nam hann staðar, hugsaði sig um ... og sneri við ... en seðlarnir voru horfnir. Vel klæddur ungur maður hljóp í átt að leiguvagni þegar hann kom

auga á stöðvarstjórann, settist hratt upp í vagninn og hrópaði: „Af stað!“ Stöðvarstjórinn fór ekki á eftir honum. Hann ákvað að halda heim á póststöðina sína en vildi fyrst, þó ekki væri nema einu sinni, fá að sjá vesalings Dúnju sína. Í þeim tilgangi sneri hann aftur til Mínskís tveimur dögum síðar, en herþjónninn sagði honum þurrlega að herrann tæki ekki á móti neinum, og stjakaði honum með þöndu brjósti út úr forstofunni og skellti hurðinni á nefið á honum. Stöðvarstjórinn stöð lengi og beið – en hvarf síðan á braut.

Að kvöldi þessa sama dags, er hann hafði hlýtt á messu í Frúarkirkjunni, var stöðvarstjórinn á gangi eftir Lítejnístræti þegar skrautlegur léttivagn rann fram hjá honum. Stöðvarstjórinn sá að þar var Mínskí á ferð. Vagninn staðnæmdist beint fyrir framan innganginn á þriggja hæða húsi og húsarinn hljóp upp tröppurnar. Nú var ég heppinn, hugsaði stöðvarstjórinn. Hann sneri við og gekk upp að hlið ekilsins:

– Hver á þessa hesta, félagi? spurði hann, – það er þó ekki Mínskí?

– Jú, einmitt, svaraði ekillinn, – hvað er þér á höndum?

– Jú, þannig er að húsbóndi þinn fól mér að færa Dúnju sinni skilaboð en ég er búinn að gleyma hvar hún Dúnja hans býr.

– Hún býr einmitt hérna, á annarri hæð. Þú ert of seinn, félagi, með skilaboðin þín; hann er hjá henni núna.

– Skiptir engu, svaraði stöðvarstjórinn og var mikið niðri fyrir, – takk fyrir ábendinguna, en ég verð að standa skil á mínu. Að því búnu fór hann upp stigann.

Dyrnar voru læstar; hann hringdi, nokkrar sekúndur liðu í þrúgandi eftirvæntingu. Það skrölta í lykli og dyrunum var lokið upp.

– Býr hún Avdotja⁸ Samsonovna hér? spurði hann.

– Já, svaraði ung þjónustustúlka. – Hvað vilt þú henni?

Stöðvarstjórinn svaraði ekki og gekk inn í forstofuna.

– Nei, ekki! hrópaði þjónustustúlkan á eftir honum, – það eru gestir hjá Avdotju Samsonovnu.

En stöðvarstjórinn skeytti ekki um orð hennar og hélt áfram. Dimmt var í tveimur fremri herbergjunum, í því þriðja logaði ljós.

8 Avdotja er alþýðleg útgáfa af kvenmannsnafninu Jevdokía, sem er eiginnafn Dúnju.

Hann gekk að opnum dyrunum og staðnæmdist. Í herberginu, sem var fagurlega skreytt, sat Mínskí þungt hugsí. Dúnja, sem klædd var samkvæmt nýjustu tísku, sat á stólarminum hjá honum, eins og reiðkona í enskum söðli. Hún horfði blíðlega á hann og vafði svörtum lokkum hans um glitrandi fingur sína. Vesalings stöðvarstjórinn! Aldrei hafði honum virst dóttir sín svo glæsileg; hann gat ekki annað en dáðst að henni.

– Hver er þar? spurði hún án þess að líta upp.

Hann þagði. Þegar Dúnja fékk ekkert svar, leit hún upp ... og féll með ópi á gólfteppið. Mínskí varð hræddur og ætlaði að hjálpa henni á fætur en um leið og hann sá gamla stöðvarstjórann í dyrunum lét hann Dúnju eiga sig og gekk til hans nötrandi af reiði.

– Hvað vilt þú eiginlega? sagði hann samanbitnum tönnum, – hvað á það þýða að elta mig svona eins og glæpamaður? Ætlaðu kannski að stinga mig á hol? Komdu þér út! Hann þreif kröftuglega í hálsnál hans og hrinti honum út á stigapallinn.

Gamli maðurinn fór heim í íbúð sína. Félagi hans ráðlagði honum að leggja fram formlega kvörtun, en þegar hann hafði hugsaði sig um ákvað stöðvarstjórinn að láta kyrrt liggja og gera ekkert frekar í málinu. Tveimur dögum síðar yfirgaf hann Pétursborg og tók aftur til við sín fyrri störf á póststöðinni.

– Nú hef ég verið án Dúnju í þrjú ár, og ekkert hefur til hennar spurst. Guð einn veit hvort hún er á lífi eða ekki. Allt getur gerst. Hún er ekki sú fyrsta og ekki sú síðasta sem flannalegur ferðalangur dregur á talar, hefur á brott með sér, heldur hjá sér og kastar svo burt. Þær eru margar, ungu stelpukjánarnir, sem einn daginn klæðast satíni og flauelsklæðum en slæpast um göturnar ásamt kráarskrílnum þann næsta. Þegar ég hugsa til þess að þannig geti verið komið fyrir Dúnju, þá sækir ósjálfrátt að mér sú syndsamlega hugsun að hún væri betur komin í gröfinni ...

Þannig var saga kunningja míns, gamla stöðvarstjórans, saga sem margsinnis var rofin af tárur, sem hann þurrkaði með myndrænum hætti með jakkaerminni, eins og hinn kappsami Terentítsj í ballöðunni dásamlegu eftir Dmítríjev.⁹ Tár þessi voru að nokkru leyti tilkomin vegna þúnsins, sem hann hafði drukkíð svo mikið

9 Ívan Ívanovítsj Dmítríjev (1760–1837) var ljóðskáld og gegndi um tíma stöðu dómsmálaráðherra. Terentítsj er persóna í ballöðu Dmítríjevs, „Skopmynd“ (rússn. „Карикатура“).

sem fimm glös af meðan á frásögninni stóð. Hvað sem því leið, þá snertu tár hans mig djúpt. Þegar ég hafði kvatt stöðvarstjóran var mér ómögulegt að gleyma honum, og ég hugsaði stöðugt um vesalings Dúnju ...

Ekki alls fyrir löngu, þegar ég var á ferð í gegnum plássíð ***, mundi ég eftir mínum gamla kunningja; ég komst að því að stöðin, sem hann hafði stjórnað, var ekki lengur starfrækt. Spurningu minni um það hvort gamli stöðvarstjórinn væri enn á lífi gat enginn svarað með vissu. Ég ákvað að heimsækja þennan gamalkunna stað, leigði hesta og hélt af stað í þorpið N.

Þetta var um haust. Gráleit ský þöktu himininn; kaldur vindur blés frá slegnum ökrum og bar með sér rauð og gul lauf trjána sem hann fór hjá. Ég kom í þorp stöðvarstjórans um sólsetur og staðnæmdist hjá litlu póststöðinni. Út á veröndina (þar sem vesalings Dúnja hafði eitt sinn kysst mig) kom feitlagin kerling, sem sagði mér að gamli stöðvarstjórinn hefði látist fyrir um réttu ári, að ölgerðarmaður hefði sest að í húsi hans, og að hún væri kona hans. Ég fór að sjá eftir að hafa farið í þessa óþörfu ferð og þeim sjö rúblum sem ég hafði eytt til einskis.

- Úr hverju dó hann? spurði ég konu ölgerðarmannsins.
- Hann drakk sig í hel, herra, svaraði hún.
- En hvar var hann jarðaður?
- Í útjadhri þorpsins, við hlið eiginkonu sinnar sálugu.
- Það er líklega ekki hægt að fara með mig að gróf hans?
- Hvers vegna ætti það ekki að vera hægt? Halló, Vanka! Þú ert búinn að ærslast við köttinn nógu lengi. Fylgdu herranum í kirkjugarðinn og sýndu honum gróf stöðvarstjórans.

Í sama mund kom tötralegur, rauðhærður og eineygður strákur hlaupandi og fylgdi mér tafarlaust að útjadhri þorpsins.

- Þekktir þú hinn látna? spurði ég hann á leiðinni.
- Það er nú líkast til! Hann kenndi mér að skera út flautur. Þegar hann (Guð veri sál hans náðugur!) var að koma af kránni eltum við hann og hrópuðum: „Afi, afi! Gefðu okkur hnetur!“ og hann gaf okkur hnetur. Hann var alltaf að leika við okkur.

- En muna ferðalangar eftir honum?
- Ja, það koma fáir ferðalangar hér við núorðið; meðdómarinn kemur hér af og til, en hann hefur engan áhuga á þeim dauðu. Í

sumar átti hefðardama leið hér um, og hún spurði sko um gamla stöðvarstjórann og fór að gröf hans.

– Hvaða hefðardama? spurði ég forvitinn.

– Hún var dásamleg, svaraði strákhnokkinn, – hún ók um í vagni með sex hestum fyrir, og með henni voru þrír drengir, barnfóstra og svartur kjölturakki. Þegar henni var sagt að gamli stöðvarstjórinn væri dáinn, þá fór hún að gráta og sagði við drengina: „Þið sitjið stilltir hérna, á meðan ég fer í kirkjugarðinn.“ Ég bauðst til að fylgja henni, en hún sagði: „Ég rata sjálf.“ Og hún gaf mér fimm kópeka silfurpening – hún var svo góð, þessi hefðardama!

Við komum í kirkjugarðinn, eyðilegan stað og berangurslegan, þar sem var aragrúi trékrossa sem ekki höfðu skjól af einu einasta tré. Ég hafði aldrei séð jafn dapurlegan kirkjugarð.

– Þarna er gröf gamla stöðvarstjórans, sagði drengurinn og stökk upp á sandhrúgu, þar sem stungið hafði verið niður svörtum krossi með koparmynd.

– Og kom hefðardaman hingað? spurði ég.

– Já, hún kom hingað, svaraði Vanka, – ég fylgdist með henni úr fjarlægð. Hún lagðist hérna og lá lengi. Og svo fór hún til þorpsins og kallaði til prestinn, lét hann hafa peninga og ók burt, en mér gaf hún fimm kópeka pening úr silfri – hún var svo indæl!

Ég gaf strákhnokkanum líka fimm kópeka pening og sá ekki lengur eftir ferðinni eða rúblunum sjö sem ég hafði eytt.

Rebekka Þráinsdóttir þýddi úr rússnesku